

جریدہ علمیہ

مشت جلید اسلامیک جریده رسمیه سیدر

ربیع الاول ۱۳۳۸

عدد ۵۱

آیدہ بر نشر اول نور

بشقی منہ

غزالی « المتقدم من الضلال » كاولده مقلدك خطر عظیمده بولدیغنه اشارت ایدرك دیركه « خالق ادیان و مذاهبده اختلافده بولونمى ، بر امتك آرى آرى مذهبله زاهب اوله رق بینلرندۀ افتراق حاصل اولمى خصوصلى اولیله بر بحر همیقدركه بونده بر جوق کیمسه لر بوغولمش ، ایچلرندن يك آزی قورتشدر ، هر فرقه بولدیغنی مذهبی حق ، ناجی ظن ایدر .
— كل حزب بمالیدیهم فرحون —
ازمیری

اسماعیل حق



دارالحکمة الاسلامیه اعضاسنندن فرید بك طرفندن ایاصوفیه جامع شریفنده ایراد اولتان موعظه دینه در :

بوکرسیده موعظه قیلندن بعض شیلر سویله یه جکیز . ایمایله ، اشارتله سویله میه لزوم یوق . فکر منی آچقجه سویله یلم . اورته لقدمه بر جریان مشؤم وار : دینسزلک دینه قارشى برخصومت . بزبوجریانك اوکنه حکمك ایچون مدافعات لازمه ده بولونمق ایسته یورز . بوکرسیده فروع احکام دینه دن بحث ایدمك دکلز . دائما بونقطه اطرافنده طولاشه جفز . شو حالده بزم موعظه من خصوصى برماهیقی حائر در . چونکه اك مهم موضوع بودر . مثلاً بر اغاچ اولور . چیچکلى ، یاپراقلى ، طراوتى ، نصارتى کورولور . فقط آفاجك کوکنه بعض میقروبلر هجوم ایدیور . اورادن چوروتكم ایسته یورلر . شمدى حاذق برانچوان آفاجك کوکنى براقوب داللیله اوغراشماز . چونکه اصل ثابت اولونجه فرع بالطبع ثابت اولور . مسئله کوکددر . دالده بوداقده دکل . اصله نسبه فروعه ده آفاجك داللى کیدر . کوک مصون اولورسه او آفاجك داللى هر زمان تروتازه طورور . هر حادثه برعلتك اثریدر . دنیاده نه قدر شی کورولور ایسه بونلر هپ علل و معلولات متسلسله قیلنددر . یعنی نه اولمش سه مطلقا اونى اولدیرمه جق برسب واردر . معلول خوش کورولمى کی تقدیرده علتك ازاله سی واجب اولور . اوت هرشیک چاره سی واردر . جناب حق قرآن مینده (واعدوا لهم ما استطعتم من قوة) بویوریور . یعنی سز دشمنکزه قارشى استطاعتکزه داخلنده قوتك کافه سنى حاضر لایکز . بوايت کریمه جهاد اصغر حقنده

وارد اولمشدر . موردی خاص اولان بوايت هر نوع جهاده تشميل ايديله بيلير . دين مينی .
محافظه ايسه بوتون جهادلرك اقدمی واعظيدر ذاتاً اونه کی جهاددن مقصده بودکلی یا ؟
بونوع جهاده سبت ویرن هر نوع دشمنلره قارشى اسباب مدافعه یی حاضرلامالی یز .

هر اثر بر مؤثر دن تولد ایتدیکی کبی بوجریانک ده خفی ، جلی بر مؤثرک اثری اولدینی انکار
ایديله مز . مطلقاً اونک ده برعلقی واردر . یعنی بوده تحاول ضروری نتیجه سی اوله بيلير .
بوجریانلره قارشى تهور ، غضب ، حدت . . . بونلر بوش شيلدر . بونلرك هپسی عجز
علامتيدر . هر دردك بردواسی واردر . بومسئله پك نازکدر . بوراده اوليله عصيته مغلوب
اولق ، اعتدال دمی محافظه ايدمه مک پك فنا نتیجه لر ويرر . حتی بنم اعتقادمه کوره
فائده دن زیاده مضرت ويرر . بويله دکلی ؟ بوراده اسلوب حکیمانه ايله اداره فکر وکلام
ایتمک لازم کلیر . اوليله تهدید ايله ، شتم ايله هیچ بر مثبت نتیجه الله ايديله مز . زیرا بو
کبی عقل و منطقدن خارج مدافعات سقیمه خصمه حتی قبول ایتدیرمک شویله دورسون
اونی دهها زیاده تهر و تجلده سوق ایدر . بو بر عرض ، دهها دوعروسی بر مرصدر . هر
مرضك بر چاره دفعی اولدینی کبی اربابی ایچون بونک ده بر چاره دفعی واردر . اوليله ايسه
بر طیب حاذق بر خسته نك يانه کیتدیکی زمان خسته یی خسته اولدیغدن طولانی تکدیر
ایده جك اولورسه اونک نه حذاقتدن ، نه مهارتدن هیچ بر استفاده حاصل اولماز . حتی
حکیم حاذق خسته نك اوفق تفک تجاوازانسه صبر وسکینتله مقابله ایدر . اونک سائقه
مرضله سوبلدیکی متهورانه سوزلرده قولاق آصماز . مقتضای فن ، ایجاب حال نه ايسه
اونکله مشغول اولور . بو عالم شونده مشهود اولان تحولاتک ، تبدلاتک دب منشای واردر .
ایش بو منشای بيلمکده ، مقتضایه کوره حرکت ایتمکده در .

هر شی زمان طوغورر ، زمان وجوده کتیرر . اگر امتک کافه سی مشکات نبوتدن
اقتباس ایتدکلری انوار حقیقتله اکتفا ایتمش اولایدیلر ، اسلام آره سنده کرک معقول ،
کرک مقول هیچ بر مسئله اختلاف یحذ ایتمه سی ؟ هرکسک وتیره واحده اوزره
دینه تمسک ، اجرای حرکت ایلمی لازم کلیردی . حال بوکه امر بر عکسدر . ایشه
(مشوی شریفی کوستره رک) بو کتابده زمانک احتیاجندن طوغمش بر اثر عالیدر جناب
مولانا عجباً زماننده کی انسانلرده نه کی شیلر کورمش که کوردیکی حاللری بو کتابده اسلوب

حکیم ایله تصویر ایتش . کالای ایمانه تسلط ایدن کووه لری ازاله ایتک ایچون نیجه نیجه حقائق عالییه ، نیجه نیجه دوالری بو کتابده تمهید ایتش . اکر هر کس فطرت اولی قایماغنی بوزمامش ، صفوت کامله سی محافظه ایتش اولایدی بویه بر اثر وجوده کلزدی . ایسته آیاصوفیه کتبخانه سنده وسائر کتبخانه لرده بیکرله مجلدات وار . بونلرک هپسینی زمانک احتیاجی طوغورمش ، وجوده کتیرمشدر . علم کلامه عائد اولان مؤلفات ده اوجمله دندر عجا بو کتابلر نه ایچون یاپیش ، نه کی لزوم واحتیاج اوزرینه تدوین ایدیش . ارسطونک مقبولاتندن ، افلاطونک مثلندن ، بيلم نندن بحثه لزوم نه ایدی ؟ دینک اولیورکه هر شی سیل خروشان کی منعندن قوپوپ کلیور وطیبی بر جریان تعقیب ایدیور . اوسیک اوکته کچیکه من آنجق سیک جریانی ده حالی اوزده بر اقاییرسه هر طرفی صو باصار هنر او جریانه ضرردن خالی بر استقامت ویرمک ؛ قاللر آچهرق ، مجرالر یاهرق او جریانی ضرر ویرمه یه جک بر شکل سالمه ارجاع ایتک لازم کلیر . یعنی خلاصه کلام کورولن بو تمایلات ، بو مؤلم حالات غیظ وغضبندن زیاده حکیمانه بر اسلوب ایله تعمیر ایدیه ییلیر . قورو کورولتو ایله هیچ بر ایش اولماز . قورو کورولتودن هیچ بر شی چیقماز .

یالکز تأسفه شایان بر حال کورولیورکه هر کس دماغنی بو وادیده ایستدیکی کی قوللانیور . بونکده جزای عاجانی کورویور . چونکه جناب حق بویه مراد ایتش . نایسته ییدی اونیده یاباردی . نته کیم قوای جسمانیه مزک استعمالنده بو قانونک عکسی جاریدر ، جناب الله قولیزی شوصورتله اوزاتاق ، یاخود ایچری یه طوغرو بوکک اوزره خلق ایتشدر . شمدی بری چیقوبده قولی طیش طرفه طوغرو بوکمه یه قالدیشیرسه او قول چاتیر چاتیر قیریلیر . ایسته بو فعلک کرک مصداقی ، کرک جزاسی او عضوک ایچنده در . الله اورایه قویمش . فقط اخلاقی ، دینی شیلرده بعض مرتبه جزاسز قالیرکی کورولیور . خوش ، نفس الامر بویه دکلدیرا . اونکده جزاسی ایچنده در . فقط نسبة بریکی قدر عاجل اولمدیفندن او وادیده ده جورانه حرکت ایدیایور .

اوت ، دین مبین حقنده داغما متجاوزانه سوزلر سوبلندیکی ایشیدیلور . طوغریسی یوکا چوق تأسف اولتور . بر شی حقنده سوز سوبله مک ایچون اوشی بيلمک لازم کلیر . عجا دین مبینی بو صورتله خیربالامق ایسته ییلر بودین دائره سنک ایچنه کیرمشلرمی ؛

بو دینک نه اولدینگی بیلورلرمی ؟ یوقسه هرشی کبی بونی ده خارجدن کوروب حکملری
 بو نظر سطحی به می مبتنی قلیورلر ؟ چونکه هرشیثک بر ایچی ، برده طیشی وار . مثلاً
 بو آیاصوفیه جامی طیشندن بوس بوتون باشقه برشیدر ؟ برکتله تراب و مجردر . فقط ایچنه
 کیرنجه ایش دیکشیر ، منظره داخلیه ایله منظره خارجیه آرسنده عظیم بر فرق اولدینگی
 کورولور . دینک منظره داخلیه سی دیمک او دین دائره سنک ایچنه کیرمک ، اونک احکامنه
 رعایت ایتک دیمکدر . یوقسه خارجدن باقوب عقلنه کافی سونلک ، یازمق دکادر . شطرنج
 تحت سینه طاش دیزر کبی رطب و یابس کله لری سلسله کلام شکنده ایتاندن هیچ برشی چیقمازه
 جناب حق هر اثرک حصوانی اونک سبب عادیسنه معلق قیلیمشدر . دینک نه اولدینگی
 آ کلامق ایچون اول باول اونک احکامنه توسل ایتک لازمدر . مثلاً الله قرآنده (ان الصلاة
 تنهی عن الفحشاء والمنکر) بویور یور . اوت ، ایشته بوفوا حش و منکر اتدن توقی خصوصنده
 شوایت کریمه نك مضمونه ماصدق اولمق ایچون مطلقاً نماز قیلیمق شرطدر .

الله تعالی مراد ایتش اولایدی بو ارواحی اشباحه محتاج اولمق سزین نامزد اولدینگی
 کاله ایصال ایدر ، شؤن جاریه تکوین معاً عالمده اولوب بیتدی . حالوکه بویله یاپماش
 ارواحک تکاملنی اشباحده کی تصرفه ، اشباحک تحاولنه اشباحده کی حرکت و وابسته قیلیمش .
 روح بوتون تصوراتی اشباح اعانه سیله وجوده کتیرر . فی الحال او یله در . مثلاً لذت دنیلن
 برامر وجدانی واردر . بونی طویمق ایچون لذت برشیئی آغزه آلمق شرطدر . ایشته
 شوفعل مادی حصول بولمادجه اولذت طویمه نك احتمالی یوقدر .

بو بویله اولدینگی کبی الله دینک فیوضی ، نورینی اونک ارکان معلوم سینه اندماج ایتدیر
 مشدر . مثلاً نماز قیلارسک ، اوروج طوتارسک ، دینک سائر احکامنه توسل ایدرسک .
 بو ارکان سنده او یله حالات تولید ایدر ؟ روحنده قلبنده او یله تقلبات وجوده کتیررکه
 برکون اول سیاه کوردیکک شیئی ایرتسی کون بیاض کورمه یه باشلارسک ؟ دینک او امرینه
 توسل روحده ، وجدانده مهم انقلابلر وجوده کتیرر . شمعی بکی ، سن بونلرک بری
 یاپما یورسک ، هیچ فرائض و واجباتدن برینه اهمیت ویره یورسک ؟ قلبک ، یورکک بو
 عمللرک تأثیرندن متأثر ، فیضندن مستفیض اولماش . پک اهلا ، او حالده نه حق ایله دیندن
 بحث ایدرسک ، اولاً شرط لابد حکمنده اولان برنظر صحیح بیله یوق سنده .

اما سن : « بن فکر ونظر طریقيله بونك بويله اولديغنى آكلاميورم . » ديه جكسك .
هم بن امينم كه سن بونده ده ياياسك ، بونك ده شرائطنى يويله دوشونديكنى قبولده .
معدورم . هرشيدن اول فطرت سيلميه يي تغييردن اجتناب ايتلى . سنك دماغك ، وجودك .
آهنكى بوزوق بر ساز كى سامعه خراش صدال ويريور . سن ايلك او كچه سازك آهنكى .
دوزه لته اوندن صوكره اوتارنى تهيز ايت . بو آهنكى دوزلتمه جك اولورسك ساز كدن .
چيجه جق الحان بر قورو كورولتودن باشقه برشى اولماز . دائردنك ايچنه كل ، بر استاد .
حاذق تلارنى يوله قويسون اوندن صوكره هر كس نغمه كى ديكلر .

اما بن بونلرك برى ياپمام .

بك اعلا سكا زورله ياپ دينن يوق كه . وار ياپمه . فقط حدنى بيل كيرلى آياقلاكله .
هر كسك حريم مقدساتنه كيرمه يه نه حقاك وار ؟ دينى قبول واحكامنه رعايت ايتيورسك .
اوسنك بيله جكك شى . بارى بومفاسد نفسكه منحصر قالسين . شرور متعديه صرمه سنه .
كيرمسون . سنك بر پارچه حریت فكريه كه قارشى سوز سويله نه جك اولسه در حال « اوت .
كيمسه نك حریت فكريه سنه زنجير اوروله ماز » ديه مقابله ايتيورسك . فى الحقيقه كيمسه نك
حریت فكريه سنه زنجير اوروله ماز . هايدى بز بونى قبول ايدلم . فقط بوده مطلق اوله رق .
قبول ايديله مزيا . نه ايسه بز ينه قبول ايدلم . لكن كيمسه ده بويله زنجيردن بوشاشمش
فكر لرى نه ديكلر ، نه ده قبول ايدر .

صيرمه سى كلدنجه : آدام دين ديديكك ندر ؟ « ديمكدن حجاب ايديلميور . نه عاقلانه
جسارت ! نه جاهلانه شتاعت ! ديلك كيميكي يوق آء ، نه ايستر ايسه سويلر . بوسوز انكارك
اك بسطى ، سفسطه نك الكعادي سيدر . نظر عقل وحكمتمده ايكي پارلق قيمتى يوقدر . بونى
بويله بيلملى كه اللهك ايقاد ايتديكى بونور اويله بسط ، عادى حكيمسز ، قيمتمسز سفسطه لرله
هيچ بر زمان سوندوروله مز . كيم اونى سونديرمك ايچون يوف ديمكه قالقشيرسه
كندى يوزنى كوزنى ياقار . اونك فروغى قيام حشره قدر باقيدر . كرك دين مين ،
كرك اونك مبنى علمى اولان كتاب منزل سماوى صون الهى ايله مصوندر . نستعيز بالله .
« انانحن نزلنا الذكر وانا له لحافظون . » صدق الله العظيم . (سبيل الرشاد)

